

A megosztottság csapdájában

Interjú Jody Jensennel, az FTI-iASK Polányi Központ vezetőjével

DOI: 10.14267/VILPOL2023.01.02

A Világpolitika és Köz-gazdaság interjút kért Jody Jensentől az amerikai politikai helyzetről, és arról, hogy mi várható 2023-ban. Jody Jensen a Polányi Központ igazgatója a Felsőfokú Tanulmányok Intézetében Kőszegen, a Társadalomtudományi Központ Politikatudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, emellett a Jean Monnet Kiválósági Központként működő ISES Alapítvány kutatási igazgatója. A Pannon Egyetem Kőszegi Kampuszán a nemzetközi tanulmányok mesterképzés szakvezetője. 2016 őszétől kezdődően három évre elnyerte a Jean Monnet Chair for European Solidarity and Social Cohesion (ESSCO) címet. Az Ashoka Alapítvány (vállalkozók támogatója a társadalmi innováció szolgálatában) nemzeti és regionális igazgatója volt. Rendszeresen oktat külföldön, emellett az Európai Bizottság kutatási pályázatértékelő munkájában is szerepet vállal.

Világpolitika: *Joe Biden politikai szempontból meglehetősen viharos időkben lett elnök. Mi a benyomása, hogyan változott a politikai környezet 2021 óta (vagy 2020-tól, ha az elnökválasztási kampány is szerepel az elemzésben)? Hogyan jellemezhető a Demokrata Párt a széttagoaltság szempontjából 2023-ban? Mi a helyzet a Republikánus Pártban?*

Jody Jensen: Úgy gondolom, hogy a politikai helyzet mind az Egyesült Államokban, mind globálisan még viharosabbá és bizonytalanabbá vált, mióta Joe Bident 2020-ban elnökké választották és 2021 januárjában beiktatták. Válaszul a járványra, az ukrajnai háborúra, a magas energiaárakra és az inflációra, egyértelmű politikai elmozdulások történtek, amelyek némileg emlékeztetnek az 1945 utáni korszakra Európában. Ezt a *The Economist* is elismerte: „elvárható, hogy a politika [a gazdagabb demokráciákban] balra mozduljon el, már csak azért is, mert ezzel reagál arra, hogy az előző évtizedben főleg jobbközép kormányok vezették a gazdag demokráciákat.” Megemlítik a vezetőket a 2022-es bajorországi G7-csúcs asztalánál, ahol Joe Biden négy, ha nem öt másik balközép vezetővel (Kanada, Franciaország, Németország, Olaszország és a politikai balközép perifériáján Japán) ült az asztalnál, ellentétben Obama 2010-es társaival, akik mind jobb- vagy jobbközép pártokból származtak. Általánosságban elmondható, hogy a Biden-kormányzat és politikái tükrözik ezt az elmozdulást a nagyobb kormányzati vezetés és beavatkozás irányába a gazdaság és a szociális biztonsági háló megerősítése terén is.

Úgy tűnik, a Demokraták egész jól összetartanak a Republikánus Párthoz képest. Annak ellenére, hogy progresszívebb képviselői vannak a Kongresszusban, a Demokraták kompromisszumot tudtak kötni az infrastrukturális törvényjavaslatról és az új kisebbségi képviselőházi elnök, Hakeem Jeffries megválasztásáról, aki a Kongresszus első fekete vezetője.

Ezzel szemben a Republikánusok zavarosnak és nagyon megosztottnak látszanak. Történelmileg példátlan módon öt napra és 15 szavazásra volt szükség ahhoz, hogy megállapodás szülessen Kevin McCarthy képviselőről házelnökként, miután jelentős engedményeket adott a jobboldali (Trumpot

támogató) pártfogóknak. Carl Hulse, a New York Times elemzője azonban rámutat: „Bármilyen engedményeket is tesznek a szélsőjobboldali képviselőknek, néhányuk egyszerűen nem fog beletörődni és csatlakozni kollégáihoz, még akkor sem, ha ez pártjuk és talán a nemzet javát szolgálja. ... Programjuk többnyire a kormányzat felszámolása, megzavarása és szétverése, nem pedig az abban való részvétel.”

A szavazás során a képviselőházban bekövetkezett összeomlás a Republikánus Párt szélsőjobbszárnya által saját vezetése ellen intézett támadások sorozataként fogható fel, amelyet ma még Trump és keményvonalasainak befolyása is súlyosbít, továbbá a nemzeti ellentéteket országos televíziócsatornákon is lejátsszák. Mindez még azután is fennáll, hogy a Republikánusok csekély arányú győzelmet könyvelhettek el marginális többséget szerezve a képviselőházban.

***Világpolitika:** A Biden-kormány több nagyszabású gazdasági projektet indított el, többek között az infrastruktúra, a COVID-segélyezés és a chipgyártás területén. Hogyan lehet ezeket nem csak gazdasági ösztönzőként, hanem az új politikai kultúrát formáló eszközökként értékelni? Mi várható a következő két évben az említett projektektől? Felgyorsulnak vajon vagy sem?*

Jody Jensen: A Biden-kormányzat ezen kezdeményezései politikai és szakpolitikai értelemben némi „baloldali” kilengést tükröznek. Reagálnak a társadalom kormányzati vezetés és beavatkozás iránti növekvő igényére, amitől a számos nemzeti és globális kihívás valamint veszély kezelését várják, melyekkel az Egyesült Államoknak társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból is szembe kell néznie (vegyük példaként a közelmúltban történt pusztítást Kaliforniában és más régiókban).

Az infrastrukturális törvényjavaslatot illetően a legtöbb közvélemény-kutatás és elemző egyetért abban, hogy az amerikaiak többsége bonyolultnak találja a törvényjavaslatot, sőt a balközép Third Way and Impact Research felmérése szerint csak a szavazók 24%-a volt tudatában annak, hogy a törvényjavaslat időközben törvényerejűvé vált. Ezenkívül sok évnek kell eltelnie ahhoz, hogy a választók lássák és érezzék hatását saját közösségeikben. A CNBC All-America Economic Survey adatai szerint a lakosság 36%-a támogatja az infrastrukturális tervet, míg 33%-a ellenzi. A válaszadók 31%-a azt nyilatkozta, hogy nem rendelkezik elég információval a véleményalkotáshoz, ezzel esélyt adva a politikai pártoknak a társadalom egyharmadának meggyőzéséhez saját nézőpontjuk helyességéről. A felmérés azt is mutatja, hogy „az amerikaiak túlnyomó többsége támogatja a terv szinte minden részletét”, a lakosság 87%-a egyetért az utak és hidak rendbetételével, 82%-a az idős gondozók fizetésének emelését, 78%-a pedig a nagy sebességű szélessávú internet hozzáférés bővítését támogatja.

Áttérve a chipgyártásra már nem ilyen egyértelmű helyzettel állunk szemben. A CHIPS and Science törvény új foglalkoztatási lehetőségek megteremtése révén előnyös lesz azon államok számára, ahol gyári munkahelyeket szüntettek meg, ám a megfelelő és gondos tervezés, valamint végrehajtás hiánya veszélyeztetheti a közösségeket egészségügyi és környezeti szempontból. A chipgyártás kiemelt területként való kezelése kihangsúlyozza az Egyesült Államok azon törekvését, hogy vezető szereplővé váljon a tiszta energia és technológia, valamint a mesterséges intelligencia

és kvantumszámítástechnika területén. Ugyanakkor a törvény a kínai félvezetőgyártás-képességgel szemben fellépő nemzetbiztonsági aggályokra is reagál.

A COVID-segélyezés tekinthető Biden egyik legnépszerűbb intézkedésének, hiszen a 2021 márciusában életbe lépett 1,9 billió dolláros törvényjavaslatot az amerikaiak nagy többsége támogatja (69%).

Túl korai lenne még értékelni ezen intézkedések hatását, hiszen lefutásuk pályája sem előrejelezhető teljesen. Nyilvánvaló azonban, hogy politikai értelemben balra tolódást tükröznek, mivel az inkább jelentősebb kormányzati beavatkozás konszenzusát alakítják ki. Az infrastrukturális törvényjavaslat kézzelfogható eredményei kétéves távlatban jelentkezhetnek, de ez nagyban függ a Kongresszus szerepkörének és működésének alakulásától. Bár a Republikánus Párt jelenlegi káosza és megosztottsága, kiegészítve a szélsőjobboldal állami struktúra bomlasztását célzó cselekedeteivel egyértelműen lassítja a folyamatot, de a haladást semmiképp sem állítja meg. Ez különösen igaz most, hiszen az időközi választások eredményei pozitív visszajelzést adtak ezen intézkedések elfogadottságáról, ami jól látszik a Demokraták Szenátusban való térnyeréséből és a várt „vörös hullám” elmaradásából is.

***Világpolitika:** Egyes szakértők a Biden-kormány kudarcát látják az emberierőforrás-menedzsment (gyermekgondozás, ingyenes felsőoktatási rendszer, illetve a diákok adósságterheinek mérséklése és az egészségügyi ellátórendszer javítása) terén. Ön is hasonlóan látja ezt, vagy vél némi előrelépést felfedezni ezeken a területeken? Hogyan osztják meg az amerikai társadalmat ezek a kérdések politikai és gazdasági téren?*

Jody Jensen: Ezt a négy kérdéskört egyként kezelem eszmefuttatásomban. A szociális biztonsági hálóval kapcsolatos kérdéseket a korábbi republikánus kormányzatok nem kezelték, nem illesztették egységes politikai keretbe, a demokraták is csak néhány esetben próbálkoztak meg vele. Ezen kérdések előtérbe helyezése rávilágít a fokozatosan és egyre jobban kiszorított társadalmi csoportok fontosságára, melyeknek kifejezetten nehéz a felgyorsult gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek ellenében boldogulni. Bár napjainkra már több nyilvános, politikai és szakpolitikai vita napirendjén szerepelnek a problémák, a vitákat és megoldásokat időnként mégis beárnyékolja a globális gazdasági instabilitás miatti növekvő általános aggodalom. 2023-ban a legtöbb amerikai számára nem az említett 4 terület jelenti a fő problémát. Az AP-NORC 2022. december 1-5-i közvélemény-kutatása szerint a legaggasztóbb kérdéskörök, amelyek az amerikaiakat foglalkoztatják és kormányzati beavatkozást várnak enyhítésükre, a következők: általános gazdasági kérdések (infláció), bevándorlás, környezet- és éghajlatváltozás, fegyveres erőszak és a hozzá kapcsolódó aggályok, oktatás és hallgatói adósság, egészségügy, valamint a bűnözés és az erőszak. A demokrata és republikánus gondolkozásban a sorrend eltér némileg.

A TOP 5 PROBLÉMA, MELYEK AZ AMERIKAIKAT FOGLALKOZTATJÁK 2023-BAN

Demokraták	Republikánusok
Környezetvédelem/klíímaváltozás	Bevándorlás
Fegyvertartási problémák	Infláció
Általános gazdasági helyzet	Általános gazdasági helyzet
Infláció	Bűnözés/erőszak
Oktatás	Gáz- és olajár, energia költségek

A fentieken kívül más kérdések is magyarázzák azt a szokatlan helyzetet, miszerint egy hivatalban lévő párt annak ellenére tudott sikert aratni időközi választásokon, hogy elnöke alacsony (körülbelül 44%) támogatottsággal rendelkezik csupán. Például a magas infláció ellenére a választók mindössze 32%-a tartotta ezt kiemelt fontosságúnak, valamint szavazását befolyásoló tényezőnek. Közel azonos horderejűnek (27%) bizonyult a Roe kontra Wade ítélet hatályon kívül helyezése és az abortuszhoz való hozzáférés a Demokrata jelöltekre való szavazás okaként.

Ezen felül Biden a fiatal szavazók szerepét külön kiemelte a választások után, dicsérte aktivitásukat. Hatásuk nem a részvételi arányhoz hozzáadott érték számosságában jelent meg, hanem annak egyöntetűségében: túlnyomórészt demokrata jelöltekre szavaztak. Ez is azt mutatja, hogy a demokrata programnak nagyobb visszhangja volt a fiatalok körében, mint a republikánusnak.

Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a hivatalban lévő demokraták itt nyújtott pozitív teljesítménye állami szinten is befolyásolta teljesítményüket, ahol három új kormányzói tisztséggel történelmi győzelmet arattak és néhány billegő állam törvényhozása is irányításuk alá került. Azonban a legtöbb államban a törvényhozás továbbra is republikánus fennhatóság alatt marad.

A CNN a következőképp látja a helyzetet: „Mindent összevetve úgy tűnik, Biden és a demokraták olyasmire voltak képesek, amit mások is megpróbáltak – és kudarcot vallottak – az előző időközi választásokon: a szokásos regnáló elnök pártjáról való népszavazás helyett valós választási lehetőséget kínáltak két párt között. Végül a szavazók döntése fog számítani, a félidős választásokon a vártnál többen szavaztak a Trump és a szélsőséges politikai szereplők által támogatott jelöltek ellen.

Világpolitika: *Mi lesz a legfontosabb kihívás a politika számára 2023-ban? Milyen válasz várható rá és hogyan fog ez a politikai rendszer egészére kihatni, beleértve a politikai osztály szerkezetét is?*

Jody Jensen: Az elemzők többsége szkeptikusnak látja az amerikai lakosságot a 2023-as kilátásokkal kapcsolatban, bár a demokraták valamivel optimistábbak, mint a republikánusok. Nemcsak a gazdasági problémák, hanem a keserű és megosztó pártpolitika is megnehezíti e bonyolult kihívások kezelését. Az AP-NORC 2023-as közvélemény-kutatása szerint az Egyesült Államok felnőtt lakosságának körülbelül háromnegyede nem bízik abban, hogy a szövetségi kormány képes előrelépést elérni az országot 2023-ban leginkább fenyegető problémákkal

kapcsolatban, továbbá a republikánusok és demokraták egyharmada a politikai helyzetet jelölte meg többek között mint kritikus kérdés.

Úgy gondolom, a legnagyobb kihívás az lesz, hogy hogyan lehet áthidalni a politikai megosztottságot és valós cselekvésre bírni a Kongresszust, valamint ugyanezt állami szinten is elérni. A Republikánus Párt problémái és megosztottsága, valamint Kevin McCarthy házelnök kompromisszumos és gyenge vezetői pozíciója miatt nehéz elképzelni, hogy a két oldal együttesen hatékony törvényhozásra legyen képes. Egyrészt a demokraták kisebbsége miatt a képviselőházban, másrészt a Republikánus Párt új „szárnysegédjei” által betöltött kultúrharccal és politikai trükkökkel foglalkozó pozíciói miatt a CNN a következőkre hívja fel a figyelmet:

Ironikus módon azok a szavazók, akik a Trump-jellegű cirkuszi politikát és a választás tagadását ellenezték, még többet kapnak majd ezekből, mivel a vártnál kisebb kormánypárti többség a volt elnök hűséges követőinek kedvez: például Jim Jordan, Ohio képviselőházának igazságügyi elnöke és Marjorie Taylor Greene georgiai képviselő jelentős befolyással bírnak. Az új, republikánus vezetésű képviselőház tulajdonképpen a trumpizmus hatalomba való visszatérését jelenti Washington egyik jelentős szegletében.

A CNN azonban így folytatja: „A Republikánus Párt azonban megszenvedheti, ha szavazói úgy gondolják, hogy túllóttek a célon – ezt a tényezőt Biden a második ciklusban ki fogja használni”. Ez hamarosan még inkább világossá fog válni az adósságplafonról szóló vita keretei között, melyben a Republikánusok megcélozták az egészségügyre és a társadalombiztosításra fordított állami kiadások csökkentését, ezzel fenyegetve a történelmileg két legnépszerűbb kormányzati programot.

Világpolitika: *Milyen kormányzati kihívások állnak az Egyesült Államok előtt a nemzetközi porondon? Hogyan képes a kormány kezelni a Kínával fennálló konfliktusokat, különösen a vámproblémát? Milyen területeken lehetnek konfliktusok és hogyan lehet ezeket megoldani az Egyesült Államok és Európa között 2023-ban?*

Jody Jensen: Az ukrajnai háború problémája 2022-ben az Egyesült Államok külpolitikájának nagy részét meghatározta, és ez várhatóan folytatódni fog 2023-ban is a tankok és egyéb fegyverek küldésére irányuló további erőfeszítésekkel és kötelezettségvállalásokkal. Ezen túlmenően azonban Irán lépései is nemzetközi biztonsági kihívásokat jelentenek az Egyesült Államok számára, amely eddig nem foglalt el következetes álláspontot az iráni kormány növekvő belső elnyomása és az Oroszország számára biztosított iráni fegyverekkel kapcsolatban. Tehát a globális biztonság érdekében Irán további szankciókban részesülhet 2023-ban, ha az Egyesült Államok vezető szerepet vállal ebben a kérdésben. Szintén határozottabb reakciót követel meg a Biden-kormányzattól az orosz fenyegetések miatt megnövekedett nukleáris feszültség, valamint a további nukleáris fegyverek elterjedésének veszélye, mivel Iránnak az atomkuba való visszatérésére irányuló erőfeszítések zsákutcába jutottak. A határozott fellépés igényét erősíti a régióban a palesztin és izraeli feszültségek eszkalációja. Nem elhanyagolhatóak Észak-Korea egyre agresszívabbá váló fenyegetései sem, például a 2022 decemberéig rekordot jelentő 63 ballisztikus

rakétával való fenyegetés, amelyre az USA-nak és ázsiai szövetségeseinek (Dél-Korea, Japán és Tajvan) összehangoltan kell válaszolniuk.

USA-Kína

A Pentagon figyelmeztetett Kína bővülő nukleáris arzenáljára és arra is, hogy ezeknek a megnövekedett képességeknek milyen globális biztonsági következményei lehetnek, főleg, ha figyelembe vesszük az Egyesült Államok Tajvannak nyújtott folyamatos és nagy horderejű politikai támogatását.

A tavalyi jelentős konfliktus abból adódott, hogy a Biden-adminisztráció akadályokat állított a félvezetők Kínába irányuló exportja elé annak érdekében, hogy növelje az Egyesült Államok versenyképességét az új technológiai szektorokban. Rövid távon ezek az ellenőrzések hatékonyak lehetnek, de a kérdés az, hogy Kína hogyan, mikor és hol reagálhat ellenlépésekkel. Ebben a kérdésben nem volt globális konszenzus, amikor Peking a WTO-hoz fordult panaszával. A technológiai és kommunikációs szektor Kínától való függetlenedésére tett erőfeszítések érdekében az FCC megtiltotta a Huawei távközlési berendezéseinek importját, és egyre többen vetik fel a kínai tulajdonú TikTok betiltását, hogy korlátozzák az alkalmazás által lehetővé tett adatgyűjtést. A képviselőház új republikánus többsége már szorgalmazza, hogy „Kína legyen a kormány külpolitikájának fókuszpontjában”, Kevin McCarthy képviselő pedig gyorsan törvényt terjesztett elő a TikTok betiltására. Ennek komoly belföldi hatása lesz az Egyesült Államokban, hiszen itt 110 millió TikTok felhasználó van. McCarthy azt is felvetette, hogy az amerikai adóforintokat nem a kínai napelemipar támogatására kellene fordítani.

USA-Európa

Az Egyesült Államoknak és európai szövetségeseinek, beleértve az EU-t és a NATO-t is, egységet kell mutatniuk a Moszkvára nehezedő nyomás fenntartása és az Ukrajnában megnövekedett katonai és humanitárius szükségletek kezelése érdekében. Fontos viszont kiemelni, hogy vannak ellentétes érdekek. Ahogy Rosa Balfour, a Carnegie Europe-től rámutat, bár Európa támogatja Ukrajnát, a gazdasági, energiaügyi, humanitárius költségek és a fenyegető recesszió sokkal nagyobb aggodalomra ad okot Európában, mint az Egyesült Államokban. A Kínával kapcsolatos feszültségek is fennállnak, mivel az európai gazdaságok a Kínával folytatott kereskedelemtől erősen függenek.

A Rosa Balfour által kiemelt feszültség másik területe az inflációcsökkentő törvényhez kapcsolódik, amely az amerikai iparágakat támogatja a zöld technológiai szektorokban. Kijelenti: „Az európai gazdaság járulékos károkat szenvedhet, mivel az amerikai támogatások vonzzák a befektetéseket Európából.” Azonban még mindig vannak olyan területek, ahol az Egyesült Államok és az EU összehangolja tevékenységét, például a kibertér szabályozása és az éghajlatváltozás elleni küzdelem terén.

Világpolitika: Az interjú elkészítése után berobbant a kínai kémballonbotrány. Most, február 9-én az Egyesült Államok és Kína kapcsolata nagyon kedvezőtlen fordulatot vett. Az amerikai külügyminiszter lemondta jól előkészített pekingi útját. Kína az ilyenkor szokásos mellébeszélést választotta. Ez az incidens mennyire károsítja a kétoldalú kapcsolatokat? Mikor tud visszatérni a normalizált viszony?

Jody Jensen: Négy napon keresztül követte az Egyesült Államok és a világ egy kínai kémballont, amelyik keresztül haladt az Egyesült Államokon, amíg február 4-én le nem lőtték. Még mindig rejtély, hogy a kínaiak miért kockáztattak ilyen archaikus megfigyelési technológiát, amikor a műholdak jobb és biztonságosabb információkat szolgáltathatnak. Az erősen ellenőrzött bürokráciában gyakran a jobb kéz nem tudja, mit csinál a bal, és ez lehet a szerencsétlenség oka. Eleinte a kínaiak azt mondták, hogy egy ártatlan időjárás léggömből van szó, amely elsodródott a pályáról, bár a legtöbb ország tudja, hogy Kína már egész flottát gyártott ilyen megfigyelő léggömbökből. Később a kínaiak egy arcmentő kísérletben válaszul elmozdították a Kínai Meteorológiai Hatóság vezetőjét. A ballon az elmúlt években legalább a harmadik vagy negyedik volt, amely átjutott az amerikai légtérbe (hármát a Trump-kormány idején követtek nyomon). A hasznos teher földre kényszerítése és elemzése után további megerősítést nyert, ahogy azt az amerikai kormányzati forrásokból meg lehet ismerni, hogy a 3 busz méretű rakományban az időjárás adatokon kívül mást is gyűjtöttek. Voltaképpen, a hatóságok szerint, blokkolták a léggömb műszereit az információgyűjtésben és továbbításban, érdemi ismeretet maga a berendezés szolgáltat.

Ez az eset nem is történhetett volna kellemetlenebb időben. Nagyon kínos a kínaiak számára, akik Blinken államtitkár pekingi látogatására számítottak, aki fontos kétoldalú tárgyalásokon találkozhatott volna Hszi pártfőtitkárral, és évek óta ez volt az első jele a szuperhatalmak közötti kapcsolatok felengedésének. Ezt a látogatást későbbre halasztották, és egyes elméletek szerint a kínai keményvonalasok szándékosan teremtettek ilyen körülményeket, hogy aláássák a találkozót. Én kétlem ezt, és nem hiszem, hogy az epizódnak mély vagy hosszú távú hatásai lesznek az Egyesült Államok és Kína kapcsolatára. Arra számítok, hogy Blinken látogatását hamarosan átütemezik, mivel túl sok súlyos, kölcsönös aggodalomra okot adó kérdés forog kockán (globális gazdaság és kereskedelem, háború és nukleáris eszkaláció). Valójában a „balloon-gate” a mémek és a vígjátékok fantasztikus forrásává vált az Egyesült Államokban és szerte a világon.

Ahogy Heather Cox Richardson írja: „Az a kínai kémballon, amelyet szombaton lőttek le Dél-Karolina mellett, miután négy napot töltött az Egyesült Államok légterében, szinte biztosan bekerül a történelemkönyvekbe, de nem azért, mert önmagában is rendkívül jelentős tényező a két ország közötti viszony változásában Joe Biden elnöksége alatt. A léggömbre azért fognak emlékezni a jövőben, mert a republikánusok reakciója annyira elszakadt a valóságtól, és a média annyira felnagyította, hogy képet adott a modern politika működésképtelenségére.”

fordította: Kürthy Dóra